

## O VIZITĂ REGALĂ DIN 1937: REGELE CAROL AL II-LEA, DOCTOR HONORIS CAUSA AL UNIVERSITĂȚII DIN CLUJ

ANA-MARIA STAN

Muzeul de Istorie a Universității "Babeș-Bolyai"  
ana.stan@ubbcluj.ro

**ABSTRACT:** This article briefly presents and analyzes the circumstances in which King Carol II of Romania was awarded the title of Doctor Honoris Causa of the University of Cluj. This event, well documented visually in the collections of the Museum of University History of the "Babeș-Bolyai" University, represented an important moment in the academic history of Cluj. The ceremony was also closely linked to the inauguration of a symbolic building in the centre of our city, the Academic College, a landmark of local cultural life in the last century.

**KEYWORDS:** King Carol II of Romania, awarding of Doctor Honoris Causa title, Academic College from Cluj, university life, public ceremonies

În peisajul vieții academice clujene, anul 1937 a marcat un moment de referință, deoarece atunci a fost inaugurat Colegiul Academic, o clădire nouă și modernă, aparținând Universității românești ce își deschisese porțile în 1919. Operă a renumitului arhitect bucureștean George Cristinel<sup>1</sup>, care construisese și Catedrala Ortodoxă din Cluj, acest edificiu se înscria în politica de dezvoltare urbană și culturală a Transilvaniei de după Marea Unire.

Zona centrală a orașului căpăta o nouă înfățișare, Colegiul Academic fiind, după cum spunea rectorul Florian Ștefănescu-Goangă, un adevărat punct de referință pentru locuitorii urbei de pe Someș:

"În această monumentală clădire, vrem să concentrăm manifestările culturale ale Clujului

românesc. În această sală se vor ținea conferințele săptămânale ale «*Extensiunii Universitare*». Aici se vor da concertele și producțiile artistice organizate sau patronate de Universitate. Sălile alăturate sunt rezervate pentru expoziții de artă și pentru reuniunile culturale ale intelectualității clujene, iar aripa din stânga a clădirii pentru desfășurarea vieții academice studențești, în toată plenitudinea și entuziasmul ei tineresc."<sup>2</sup>

Finalizarea proiectului Colegiului Academic a reprezentat o adevărată izbândă a administrației universitare clujene, conduse de profesorul Goangă, izbândă care, în mod evident, nu ar fi fost posibilă fără o bună cooperare cu autoritățile locale și centrale și fără un puternic sprijin financiar și logistic din partea acestora. Costurile ridicării și dotării Colegiului s-au ridicat la

<sup>1</sup> Date biografice despre George Cristinel pot fi găsite la <https://arhivadearhitectura.blogspot.com/2022/02/georges-cristinel.html> (accesat la 25 octombrie 2023).

<sup>2</sup> *Anuarul Universității Regele Ferdinand I din Cluj pe anul 1936-1937* (Cluj: Tipografia Cartea Românească), 72.

aproximativ 30.000.000 de lei, o sumă considerabilă, dar care s-a materializat într-o clădire cu un aer occidental, comparabilă cu ceea ce se construia în Vestul Europei, după cum se consemna în presa vremii.<sup>3</sup>

În acest context, era normal ca momentul inaugurării Colegiului Academic să se transforme într-o adevărată sărbătoare a Clujului, la care au fost invitate să participe toate oficialitățile statului român.

Aflat spre finalul primei sale decade de domnie, regele Carol al II-lea a acceptat să vină la Cluj pentru a tăia panglica noului edificiu, alături de membrii guvernului, în frunte cu premierul Gheorghe Tătărescu. Deși documentele vremii nu i-au consemnat prezența la eveniment, se cuvine să semnalăm că guvernul liberal (așa numitul guvern Tătărescu 3) număra printre titulari pe istoricul Alexandru Lapedatu<sup>4</sup>, profesor al Facultății de Litere și Filosofie a Universității clujene, care deținea portofoliul de ministru de stat, fiind simultan și președinte al Academiei Române. Anterior, adică în perioada 1934-1936, Lapedatu fusese ministru al Cultelor și Artelor, iar din aceste poziții sprijinise cu mult entuziasm ideea ridicării Colegiului Academic clujean.

Serbările inaugurării Colegiului s-au desfășurat cu mult fast în 13 iunie 1937, clădirea primind, în semn de recunoștință, chiar numele regelui. Astfel, până în vara lui 1940, alături de

sediul central al Universității clujene a funcționat Colegiul Academic Carol al II-lea.<sup>5</sup>

Un alt mod prin care clujenii și-au exprimat mulțumirea și admirația față de Familia Regală a României, dar și bucuria de a vedea încheiat și funcțional proiectul Colegiului Academic a fost ceremonia de proclamare a regelui Carol al II-lea ca Doctor Honoris Causa al Universității. Solemnitatea a avut loc chiar în sala mare a Colegiului Academic, imediat după inaugurarea oficială a acestei clădiri.

Propunerea de decenare a titlului de doctor fusese formulată de către Facultatea de Litere și Filozofie a Universității clujene, laudatio fiind citită de către profesorul Silviu Dragomir. Istoricul clujean evidențiază interesul constant pe care monarhul român îl acorda culturii și tineretului, precum și concepția pe care regimul carlist o avea cu privire la locul și rolul universității în societate. Discursul lui Dragomir îl înfățișa pe Carol al II-lea drept "luminatul Voevod al culturii române, [...] ocrotitorul literelor și artelor, [...] generosul mecena și promotor al științelor, [...] părintele plin de dragoste al tineretului și [...] făuritorul de suflete, care se vor ridica mâine pe culmile glorioase ale unui neam renăscut".<sup>6</sup> Descrierea persoanei suveranului relua așadar, prin vocea unuia dintre intelectualii de marcă ai vremii, imagologia întretinută cu multă asiduitate în jurul lui Carol al II-lea de la urcarea sa pe tron,

<sup>3</sup> Ibid., 62.

<sup>4</sup> Alexandru I. Lapedatu (1876-1950) istoric și om politic român, de orientare liberală. Între 1919 și 1938 a fost profesor de istoria românilor la Universitatea românească din Cluj, unde alături de Ioan Lupaș a înființat și a condus de asemenea și Institutul de Istorie Națională. Lapedatu a fost Ministru al Artelor și Cultelor în șase guverne și Ministru de Stat în patru guverne din perioada interbelică, și de mai multe ori senator și deputat în Parlamentul României. Din 1918, a devenit membru plin al Academiei Române, for științific unde a deținut pe rând funcțiile de vicepreședinte (1934-1935 și 1938-1939), președinte (1935-1938) și secretar general (1939-1948). A fost expulzat din rândul academicienilor în 1948, iar în mai 1950

a fost arestat de autoritățile comuniste, fiind încarcerat la închisoarea din Sighetu Marmației, unde s-a stins din viață la scurtă vreme.

<sup>5</sup> Ulterior, această construcție a fost redenumită de mai multe ori. Între 1940-1945, când, în urma arbitrajului de la Viena, Clujul a reintrat în componența statului maghiar, colegiul a purtat numele de Mátyás Király Diákház (Casa Studenților *Regele Matia*). Între 1945-2000, clădirea s-a numit Casa Universitarilor. După anii 2000 s-a revenit la titulatura de Colegiul Academic, iar în prezent (începând din 2020) ea poartă numele de Colegiul Academic Florian Ștefănescu Goangă, în amintirea rectorului în al cărui mandat a fost ctitorită.

<sup>6</sup> *Anuarul Universității...*, 81.

ba chiar asumată explicit de către rege însuși, care declarase public, încă din august 1930, că își dorea să devină "un Brâncoveanu al culturii românești".<sup>7</sup>

Dincolo însă de aceste expresii clare ale unui cult al personalității regelui, se cuvine să semnalăm care a fost motivația acordării acestui titlu academic, chiar dacă onorific, lui Carol al II-lea. Astfel, Silviu Dragomir menționa că distincția Doctor Honoris Causa se acorda regelui pentru că suveranul hotărâse să creeze la Cluj, în cadrul universității, o nouă structură științifică:

"Universitatea noastră e mai cu deosebire recunoscătoare, Sire, că ați învrednicit-o a crea aici Fundația domnească, ce va purta numele *'Institutul de Cercetări Științifice Regele Carol al II-lea'*. Ctitoria așezată în acest centru de cultură încheșat din entuziasmul și din dorul de muncă a generației noastre, reprezintă cel mai frumos dar care s-a făcut Transilvaniei românești. [...] Institutul de Cercetări, care se înființează la Cluj va fi [sublinierea noastră, AM Stan], suntem siguri, o expresie desăvârșită a [...] înaltelor gânduri și intenții generoase pe care le închinăm științei. Universitatea din Cluj, înțelege pe deplin importanța creațiunii monumentale și se leagă prin solemnă făgăduință, Sire, de a se pune cu totul în slujba ideii mărețe, ce o înfăptuiți."<sup>8</sup>

Aceeași argumentație o regăsim și în scurta intervenție a profesorului Nicolae Drăganu, decan al Facultății de Litere și Filozofie, dar și primar al Clujului la acea vreme, care spunea: "Este o tradiție universitară, ca acest titlu să se deacearnă în rândul întâiu domnitorilor, care s-au distins prin întemeierea de institute menite cercetărilor științifice [sublinierea noastră, AM Stan] și pregătirii tineretului în vederea necesităților

timpului, a trebuințelor mari ale țării și ale unei vieți sociale și culturale mai înalte."<sup>9</sup>

Or în realitate, acest mult pomenit institut, susținut și patronat de rege, și care aparent urma să se deschidă în viitorul apropiat (adică începând din anul 1937 încolo) nu era de fapt o idee nouă. Carol al II-lea, care mai vizitase universitatea clujeană și în toamna lui 1930, pentru a marca aniversarea a 10 ani de activitate academică în limba română, promisese încă de atunci că va finanța aici o structură care îi va purta numele.

Iată ce afirmase suveranul României în octombrie 1930, în Aula Magna a Almei Mater clujene, în fața corpului didactic al universității, dar și în prezența unor oaspeți străini de marcă, printre care se numărau geograful francez Emmanuel de Martonne, profesor universitar la Sorbona, sau filologul italian Matteo Bartoli, profesor la Universitatea din Torino:

"Precum vechile universități române din București și Iași au fundații domnești, am hotărât să înființez aici la Cluj o fundație științifică care va purta numele de *'Institutul de Cercetări Științifice Regele Carol al II-lea'*. Doresc ca universitatea, prin reprezentanții ei, să-mi dea tot concursul pentru reușita acestei opere, în care Noi punem cele mai mari nădejdi."<sup>10</sup>

Din datele pe care le deținem până în acest moment, se pare însă că proiectul anunțat atât de grandios de către Carol al II-lea, care se afla în 1930 în cea dintâi vizită a sa ca rege la o universitate din România, nu a văzut lumina zilei. Cel puțin până în 1937, actele oficiale ale universității clujene (ca de exemplu anuarele) păstrează o tăcere totală asupra acestei preconizate structuri științifice. Mai mult, după cum am arătat anterior, în vara lui 1937, se vorbea încă despre crearea institutului, fără însă

<sup>7</sup> Apud Daniel Dieaconu, *Carol al II-lea, un rege, un cult, o camarilă* (Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun, 2018), 282.

<sup>8</sup> *Anuarul Universității...*, 82-83.

<sup>9</sup> Ibid., 85.

<sup>10</sup> Ioachim Crăciun, *Serbările jubiliare ale universității din Cluj, la împlinirea primului deceniu 1920-1930...* (Cluj: Tipografia Cartea Românească, 1930-1933), 10.

nicio referire concretă nici la vreun posibil sediu, nici la un buget de funcționare ori la o structură de conducere, ceea ce ne îndreptățește să credem că totul a rămas doar la stadiul de proiect sau de intenție, fiind mai degrabă o formă fără fond, un motiv de laudă, decât o nouă piesă funcțională din salba de instituții culturale create în perioada regimului carlist.<sup>11</sup>

Prin comparație, cei 400.000 de lei, pe care tatăl lui Carol al II-lea, regele Ferdinand I, îi donase în 1920 din propria avere, pentru ca la universitatea clujeană să poată funcționa un Institut dedicat studierii istoriei românilor (viitorul Institut de Istorie Națională, care a fost fondat și condus de Ioan Lupaș și de Alexandru Lapedatu<sup>12</sup>), fuseseră o investiție cu adevărat de succes și un veritabil model despre cum Familia Regală se putea implica în mod tangibil în dezvoltarea culturii și științei din Transilvania.

Având în vedere tot acest context, ceea ce poate să îl frapeze pe cercetătorul zilelor noastre este faptul că decizia de acordare a titlului de Doctor Honoris Causa regelui Carol al II-lea la Cluj s-a întemeiat, cel puțin la nivel formal, pe demersuri de tip cultural-științific neconcretizate sau doar parțial concretizate. Este adevărat însă că, în timpul regimului carlist, între 1934-1937, guvernele de la București au sprijinit Universitatea clujeană cu 72 de milioane de lei, sumă care fusese folosită astfel: "s-au clădit, reînnoit ori complectat Colegiul Universitar [Academic] Regele Carol II, Palatul Clinicilor, Muzeul de Botanică, Institutul de Studii Clasice și

Biblioteca Universității".<sup>13</sup> Acestor bani li s-au adăugat încă 32 de milioane de lei, alocate de guvernul Tătărescu către Alma Mater de la Cluj chiar în iunie 1937, cu ocazia serbărilor de inaugurare a Colegiului Academic, prezidate de însuși regele Carol al II-lea.<sup>14</sup> Era un efort financiar major din partea autorităților statului român, făcut într-o perioadă cu destule dificultăți economice pentru România. Ideea acordării unui titlu onorific de doctorat regelui Carol al II-lea se justifica așadar mai degrabă, la nivel concret, prin toate investițiile de infrastructură care se realizaseră la universitatea clujeană și care au contribuit neîndoelnic la dezvoltarea și consolidarea acestei instituții academice.

În discursul său de acceptare a titlului de Doctor Honoris Causa, Carol al II-lea nu a făcut altceva decât să mulțumească comunității universitare locale, accentuând sau mai bine spus justificându-și propria imagine de protector sau patron al culturii românești. Suveranul român făcea referire la faptul că de 25 de ani lucra la opera de dezvoltare socio-culturală a țării sale, iar proiectul său se întemeia pe ideea unei educații complete a poporului român (adică atât fizice, cât și moral-spirituale):

"Pornit de la nevoia de a da un imbold sporturilor, deci sănătății fizice a tineretului, trecând pe urmă la planul mai înalt al unei adevărate educațiuni sufletești, făcută în aer liber prin cercetășie am ajuns [...] la punctul decisiv prin înființarea Fundației "Principele Carol". De

<sup>11</sup> Cercetările recente dedicate epocii lui Carol al II-lea nu menționează vreo activitate concretă derulată până în 1940 de către 'Institutul de Cercetări Științifice Regele Carol al II-lea' de la Cluj, deși îi pomenesc existența. Vezi în acest sens, de exemplu, Doru Lixandru, *Carol al II-lea, carlismul și carliștii* (București: Editura Corint Istorie, 2023), 109.

<sup>12</sup> Date despre întemeierea și evoluția Institutului de Istorie Națională clujean la Nicolae Edroiu (coord.), *Institutul de Istorie "George Barițiu" din Cluj-Napoca: 90 de ani de existență, 1920-2010* (Cluj-Napoca: Ed. Mega,

2010); *Activitatea științifică la Institutul de Istorie, "George Barițiu" din Cluj-Napoca. Comunicări prezentate la Simpozionul științific 90 de ani de existență (1920-2010), Locul Institutului în cercetarea istorică din România* (București: Editura Enciclopedică, 2011); Mara Mărginean, Mirela Popa-Andrei, Attila Varga (coord.), *Dicționarul membrilor Institutului de Istorie din Cluj (1920-2020)* (Cluj: Academia Romana/ Centrul de Studii Transilvane, 2021).

<sup>13</sup> *Anuarul Universității...*, 119.

<sup>14</sup> *Ibid.*, 29.

acolo s-a dezvoltat din ce în ce mai mult credința că salvarea neamului nostru atârnă de felul cum vom dezvolta în mod mai sănătos satul și pătura țărănească”.<sup>15</sup>

În acest context, regele preciza cum vedea colaborarea dintre universități, cele mai înalte instituții culturale și științifice ale țării, și structurile pe care le înființase el însuși cu scopul de promovare a culturii naționale:

“Când zic că din sufletul neamului nostru trebuie să culegem puterea culturii românești, nu vreau să zic că trebuie să rămânem la o cultură primară și rurală, - hotărât nu! Dar rolul omului de știință este tocmai de a alambica din acest suflet elixirul ce dă vieții noastre intelectuale specificul românesc. Și această operă am încercat să o fac prin Fundația Mea pentru literatură și artă și prin colaborarea Fundațiilor în Uniune. Vreau să ridic și să încurajez orice operă de valoare produsă de o minte românească. Dar cer mai înainte de toate ca această operă să fie serioasă și să aducă un aport real ramurii de cultură căreia îi aparține.”<sup>16</sup>

Erau idei ambițioase, care reflectau atât spiritul general al epocii, cât și ideologia regimului carlist, fără însă a sugera soluții concrete la problemele și provocările vieții academice locale. Solemnitatea propriu-zisă a decernării diplomei de *Honoris Causa* suveranului român a fost urmată de o altă serie de discursuri, prin care cei mai de seamă reprezentanți ai Transilvaniei (înalții prelați ai bisericilor ardelenene, dar și conducători ai Astreii) și-au exprimat admirația și credința față de rege și țară. Serbările inaugurării Colegiului au continuat apoi cu o masă festivă, dar și cu o serie de manifestări sportive ale tineretului (străjeri și șoimi), derulate pe stadionul orașului. Aici, sub

atenta coordonare a profesorului universitar Iuliu Hațieganu, susținător de seamă al educării tineretului prin exerciții fizice, elevii și studenții clujeni și-au demonstrat abilitățile de atleți, gimnaști și dansatori de dansuri populare, spre marea satisfacție a oaspeților de la București și a publicului participant. Vizita regală s-a terminat printr-o serie de opriri ale lui Carol al II-lea la câteva dintre institutele și structurile cultural-științifice ale universității clujene, sau care funcționau în strânsă legătură cu aceasta: Muzeul Etnografic, Muzeul Limbii Române, Muzeul de Antichități, Institutul de Istorie Națională, Muzeul și Grădina Botanică.<sup>17</sup>

Evenimentul din vara lui 1937 a fost unul plin de fast și foarte temeinic organizat de către comunitatea academică din Cluj. Titlul de *Doctor Honoris Causa* acordat regelui României nu era însă singura distincție de acest gen pe care Carol al II-lea o primea din partea universităților românești. Deja, în 1933, suveranului îi fusese decernată aceeași diplomă de onoare de către Universitatea românească din Cernăuți, care, tot atunci, adoptase oficial și numele lui Carol al II-lea.<sup>18</sup> Peste doar un an, în toamna lui 1938, și Senatul Universității din București hotărâ să îi confere regelui titlul de *Doctor Honoris*, motivându-și decizia cu aceste cuvinte: “pentru meritele excepționale ale suveranului nostru: ocrotirea acordată de Majestatea Sa învățământului superior, solitudinea arătată profesorilor universitari și pentru grija părintească purtată studențimii”.<sup>19</sup>

Există așadar o predilecție a lui Carol al II-lea pentru a întreține o relație privilegiată cu universitățile, poziționându-se simbolic, și poate cu un anumit grad de infatuare, ca un reper sau un model al vieții academice naționale. Dincolo de

<sup>15</sup> Ibid., 92.

<sup>16</sup> Ibid., 93.

<sup>17</sup> Ibid., 105-116.

<sup>18</sup> Dieaconu, *Carol al II-lea*, 330.

<sup>19</sup> „M.S. Regele Carol al II-lea, *Doctor Honoris Causa* al Universității din București”, *Neamul Românesc*, XXXIII, 255 (1938): 4.



acest aspect, vizita regală la Cluj, din iunie 1937, rămâne un episod important al vieții academice locale, la a cărei semnificații merită să reflectăm. Poate că cel mai bine a rezumat spiritul momentului ministrul de atunci al Instrucțiunii Publice, Constantin Angelescu, care afirma:

“Titlul de *Doctor Honoris Causa*, pe care Universitatea Daciei Superioare l-a oferit Majestății Voastre, însemnează consacrarea, sub tradiționalele forme academice, a legăturilor indisolubile, stabilite între persoana Majestății Voastre, cu pământul Ardealului și cu cea mai înaltă dintre instituțiile ei de cultură.”<sup>20</sup>

Muzeul de Istorie a Universității Babeș-Bolyai păstrează în colecțiile sale mai multe fotografii care documentează vizual vizita regală din iunie 1937 la Cluj. Ele se înscriu în memoria locală a orașului, imortalizând pe peliculă atât imaginea personalităților locale, cât și detalii arhitecturale relevante.

Prezentăm mai jos o selecție a acestor imagini, care se referă atât la Colegiul Academic, cât și la ceremonia de decernare a titlului de Doctor Honoris Causa regelui Carol al II-lea.

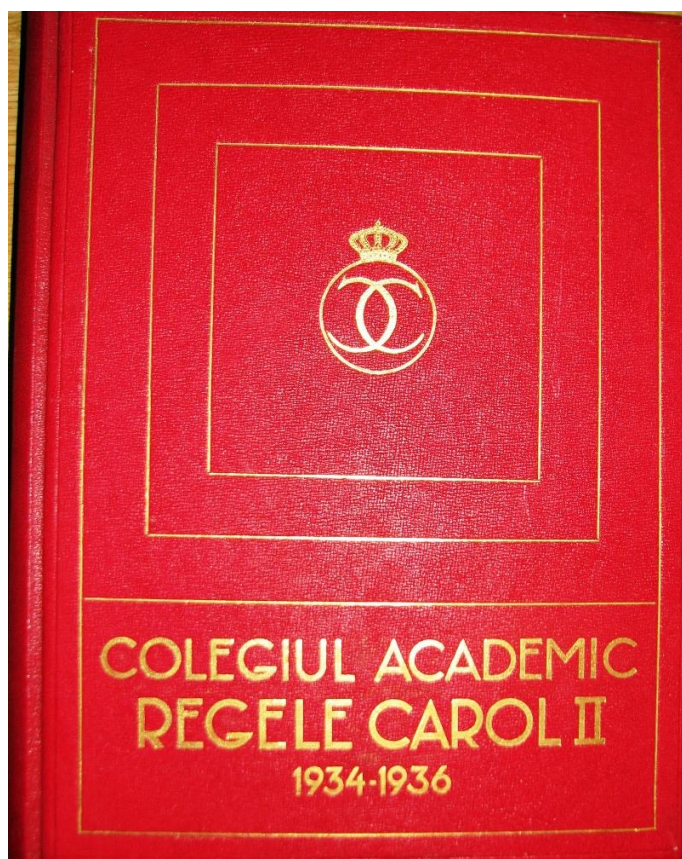


Foto 1. Coperta Albumului dedicat Colegiului Academic Carol al II-lea, decorată cu cifrul regal.



Foto 2. Imaginea fostului Teatru al orașului Cluj, clădire în locul căreia s-a construit Colegiul Academic.

<sup>20</sup> Anuarul Universității..., 120.



Foto 3. Fotografie de epocă a Colegiului Academic Clujean, ridicat în perioada 1934-1937.



Foto 4. Regele Carol al II-lea și rectorul Florian Ștefănescu-Goangă, în iunie 1937.



Foto 5. Senatul Universității clujene, în robe de ceremonie, la decernarea titlului de Doctor Honoris Causa Regelui Carol al II-lea.



Foto 6. Regele Carol al II-lea, rectorul Ștefănescu-Goangă, alte personalități, pe scena Colegiului academic clujean.



Foto 7. Regele Carol al II-lea și membri ai guvernului român pe scena Colegiului academic clujean, ascultând un discurs.



Foto 8. Profesorul Silviu Dragomir, citind raportul de DHC al regelui Carol al II-lea pe scena Colegiului Academic clujean - prim plan.



Foto 9. Rectorul Ștefănescu-Goangă citind diploma de DHC a regelui Carol al II-lea, în fața Majestății Sale.



Foto 10. Rectorul Ștefănescu-Goangă vorbind cu regele Carol al II-lea, în toga de DHC - prim plan.



Foto 11. Regele Carol al II-lea, în mantie de ceremonie, citind discursul de acceptare a titlului de DHC.



Foto 12. Regele Carol al II-lea în loja de onoare, în tribuna stadionului sportiv din Cluj – iunie 1937.